

Sundbyberg 2020-04-30

Diarienummer: Fi2019/04187/K

Vår referens: Annica Nilsson

Mottagare: fi.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: torkel.winbladh@regeringskansliet.se

Remissvar: Idéburen välfärd (SOU 2019:56)

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 46 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Vi avger här ett kortfattat yttrande med några övergripande synpunkter på betänkandet.

Inledning och sammanfattning

Vi ser positivt på utredningens ambition att öka möjligheterna för idéburna aktörer att delta i utförandet av offentligt finansierade välfärdstjänster. Välfärden står inför stora utmaningar samtidigt som det finns stora behov av förändrade arbetssätt och kvalitetsutveckling inom området. Vi tror att idéburna aktörer på ett avgörande sätt, genom unik kompetens, erfarenhet och brukarmedverkan, kan bidra till viktig innovation och utveckling för att möta enskildas olika behov.¹ Att ge bättre förutsättningar för den idéburna sektorn att erbjuda välfärdstjänster kan vara ett sätt att ta vara på de idéburnas resurser.

Ur ett större perspektiv har vi i Sverige, i jämförelse med våra nordiska grannländer, dessutom haft en utveckling mot en

¹ Vi känner till konkreta exempel på när det idéburna, genom tät delaktighet av brukare och tillvaratagandet av deras erfarenheter, har gått in och utvecklat verksamheter med vinster för verksamhet, personal och brukare.

privatisering av välfärden där stora företag mer eller mindre tillåtit monopol. Önskan om att fler mindre aktörer ska ges plats har inte slagit in. Vår förhoppning är att utredningens förslag kan leda till ökad mångfald, kvalitet och insatser som svarar mot individens olika behov.

Samtidigt har vi synpunkter som behöver lyftas. De handlar om risk för att den röstbärande rollen försvagas när ideella organisationer också tar på sig en leverantörsroll, att arbete utfört av idéburna organisationer blir rättmätigt ersatt, att bidrag för att utföra tjänster inte sammankopplas med eller ersätter verksamhetsbidrag samt att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning måste säkerställas oavsett utförare. Vi utvecklar dessa resonemang nedan.

Vi är i huvudsak positiva till utredningens förslag. Vi stödjer förslaget om en tydlig definition av idéburna aktörer liksom möjligheter att reservera kontrakt i upphandling och i LOV.

När det gäller förslagen om IOP uppfattar vi en viss problematik. Vi ser positivt på ambitionen i förslaget som handlar om att ge ett långsiktigt och kontinuerligt stöd till verksamheter som i samverkan med det offentliga utvecklar välfärden, men om det idéburna arbetar på det offentliga uppdraget eller om kommunen lämnar över sina egna skyldigheter i ett sådant samarbete riskerar det att bli rättsosäkert.

5 Förslag till en tydlig definition av idéburna aktörer i välfärden
Vi tillstyrker och välkomnar förslaget (5.4.3) till en tydlig definition av idéburna aktörer i välfärden och vi tycker att det är bra att den inte tvingar in aktörer i en viss associationsform. Även förslaget (5.4.5) om registrering tror vi är bra, liksom att en registrering inte är något krav. Också förslaget (5.4.6) om avregistrering och fortsatt begränsning av värdeöverföringar tillstyrks.

Vi tillstyrker förslaget (5.4.8) om att den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot bestämmelserna om värdeöverföring ska kunna dömas till böter samt förslaget (5.4.9) om att få överklaga beslut om registrering och avregistrering.

7.2 Förslag beträffande idéburet offentligt partnerskap
Vi tar inte ställning till utredningens förslag om IOP. Vi är som nämnts ovan, positiva till att det idéburna får större möjlighet att bidra med unik kompetens och erfarenhet genom att ta en större plats i utförandet av välfärdstjänster. Vi ser också positivt på

ambitionen i förslaget som handlar om att ge ett långsiktigt och kontinuerligt stöd till verksamheter som i samverkan med det offentliga utvecklar välfärden, men om det idéburna arbetar på det offentliga uppdrag eller om kommunen lämnar över sina egna skyldigheter i ett sådant samarbete riskerar det att bli rättsosäkert. När det gäller skyldigheter som det offentliga har enligt lag gentemot enskilda individer behöver det finnas transparens och möjlighet att kunna ställa krav som inte IOP-formen ger utrymme för som vi uppfattar det. Den otydlighet som kringgärdar IOP gör att vi känner en oro kring hur kvalitetssäkring ska ske på individnivå. Det finns oklarheter som behöver klargöras så att inte IOP ingås när det egentligen är andra regelverk som bör användas.

Idéburen organisationer kännetecknas av en hög grad av engagemang och vilja att stötta och hjälpa sitt fält eller sin målgrupp. I många komplexa frågor är detta inte nog utan det krävs också en hög grad av kunskap (formell kompetens). Att en organisation är idéburen är ingen garanti för att till exempel tillräcklig kunskap och förståelse för olika funktionsnedsättningar/tillstånd och dess konsekvenser finns, vilket kan vara en förutsättning i mötet, utformandet av insatser och för att kunna ge adekvat stöd. Till exempel visar den kartläggning som Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland genomfört "Kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer"² att många kommuner saknar kvinnojourer eller andra lösningar för personer som blir utsatta för våld i nära relation, som är tillgängliga för personer med olika funktionsnedsättningar. I funktionsrättsrörelsen rapport "Respekt för rättigheter?"³ har vi lyft denna omständighet och formulerat följande krav: "Säkerställ och följ upp att kommuner erbjuder tillgängliga kvinnojourer och tillgänglig information till de som utsätts för våld och övergrepp."

Vi vill också ta upp den farhåga som lyftes i betänkandet "Palett för ett stärkt civilsamhälle", d.v.s. en fara att större aktörer som redan

²<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.570d3e071634a145608673/1542289074938/Rapport%202016-23%20Kartl%C3%A4ggning%20av%20skyddat%20boende%20f%C3%B6r%20s%C3%A4rskilt%20utsatta%20personer.pdf>

³ Respekt för rättigheter? Rapport om hur Sverige lever upp till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2019

https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2020/04/Funktionsra%20E2%95%A0%C3%A4tt-Sverige_Rapport_DIGITAL-VERSION_Enkelsidor_REV-2003_ORI.pdf

har ett upparbetat samarbete med det offentliga kommer att gynnas vid tecknandet av ett IOP.

Även vikten av att välfärdstjänster inte utförs av idéburna aktörer i syfte för det offentliga att spara pengar, behöver framhållas. Arbete utfört med god kvalitet och särskild expertkompetens ska bli rättmätigt ersatt, det gäller även arbete utfört av idéburna aktörer. Det är också mycket viktigt att finansiering av verksamheter som sker i samverkan med offentliga aktörer inte leder till minskade verksamhetsbidrag.

7.2.4 Ett partnerskap får inte innebära en tilldelning av ett offentligt kontrakt enligt upphandlingslagstiftningen

Vi tillstyrker utredningens bedömning att partnerskapet inte får innebära en tilldelning av ett offentligt kontrakt eller upphandling av en koncession.

7.4 Bör IOP regleras i lag?

Vi tar inte ställning till utredningens bedömning om att idéburet offentligt partnerskap inom offentligt finansierad välfärdsverksamhet inte bör regleras i lag.

8.1 Förslag som rör tillämpningen av upphandlingslagstiftningen

Vi tillstyrker och ser mycket positivt på att Upphandlingsmyndigheten föreslås få i uppdrag att arbeta med riktade informationsinsatser gentemot idéburna aktörer och upphandlande myndigheter i upphandlingar. Vi välkomnar positiva skrivningar om hur idéburna aktörer på ett tidigt stadium kan bidra med synpunkter på utkast av upphandlingsdokument eller i övrigt ge den upphandlande myndigheten ett bättre underlag, så att exempelvis brukarperspektivet kommer in på ett bra sätt. Brukarna är en underutnyttjad men ovärderlig resurs i arbetet med att mejsla fram beskrivningar och tjänster. Ett sätt att underlätta för den ideella sektorn att samverka (på jämlik nivå) är att säkerställa att underlag som tas fram inför och under samverkan är begripliga och i tillgängliga format.

Mycket bra också att ökad samverkan lyfts så att inte onödiga krav uppställs som försvårar för idéburna aktörer att medverka i upphandlingar. Dock behövs samma krav på tillgänglighet ställas för allt som ska användas av människor. Vi vill även påminna om att

den nationella upphandlingsstrategin lyfter fram universell utformning.⁴

8.2.1 och 8.2.2 Förslag om att reservera kontrakt för upphandlingar av sociala tjänster och andra särskilda tjänster

Vi tillstyrker och är positiva till förslaget att det införs en möjlighet i LOU att reservera kontakt till idéburna aktörer. Vi tror att det kan öka möjligheterna för idéburna aktörer att utfärda välfärdstjänster.

9.1 Förslag som rör valfrihetssystemet

Vi tillstyrker och är positiva till förslaget att det införs en möjlighet att reservera rätten att ansöka om att få delta i ett valfrihetssystem för idéburna aktörer, under förutsättning att det finns särskilda skäl. Även gällande det här förslaget så tror vi att det kan öka möjligheterna för idéburna aktörer att utfärda verksamheter.

9.2 Information till enskilda

Vi tillstyrker och är positiva till bedömningen att det är lämpligt att vid information till enskilda om leverantörer i ett valfrihetssystem lämna information om att en leverantör är en registrerad idéburen aktör. För den enskilde kan det vara mycket viktig information. Vi vet att det kan vara svårt att välja mellan en djungel av olika aktörer ifall inte bra och tydlig information finns. Vi bedömer att även annan information kan behöva tas fram och utvecklas i brukarmedverkan. Brukare vet bäst vilken information som behövs för att kunna göra övervägda val.

10 Andra områden där definitionen av idéburna aktörer kan användas

10.2 Statistik

Vi tillstyrker utredningens bedömning att definitionen av idéburna aktörer kommer att innebära förbättrade möjligheter att ta fram statistik om idéburna aktörer som exempelvis kan användas för att undersöka om regler gett de effekter som avsetts samt för olika sorters jämförelser mellan idéburna aktörer och andra aktörer, offentliga eller privata.

12. Konsekvenser av förslagen

Civilsamhället har en oersättlig roll i demokratiutvecklingen och uppdraget som röstbärare måste förbli det viktigaste uppdraget. Det finns en risk att den äventyras eller naggas i kanten när ideella

⁴ Det kan göras genom att hänvisa till standarden EN17161 Tillgänglighet genom universell utformning.

organisationer också tar på sig en leverantörsroll. Vi har saknat en analys kring detta i betänkandet, tillsammans med vikten av ordentliga verksamhetsbidrag till intresseorganisationer.

Finansiering av verksamheter som sker i samverkan med offentliga aktörer får inte leda till minskad finansiering av övriga verksamheter som bedrivs eller borde bedrivas inom den ideella sektorn. Bidrag för att utföra tjänster får alltså inte sammankopplas med eller ersätta verksamhetsbidrag. Ett resonemang om det hade behövts, liksom ett tydliggörande så att inga oklarheter kring det ska förekomma.

Det finns också en risk att idéburna aktörer är en svagare part när samverkan med offentlig aktör planeras, avtalas eller genomförs. Därför behöver det finnas plattformar som ger idéburna aktörer bra förutsättningar. Även dessa viktiga perspektiv hade behövts i betänkandet.

Vi saknar också en analys av förslagen utifrån den FN-konvention om mänskliga rättigheter för funktionsnedsättning som Sverige ratificerat. Sveriges tillträdande av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar förpliktar den svenska staten att säkerställa att de rättigheter som konventionen fastslår, efterlevs fullt ut. Staten har ett odiskutabelt ansvar för att rättigheterna säkerställs, oavsett om det är statliga myndigheter, regioner eller kommuner som ytterst ska tillhandahålla det stöd som krävs. Det gäller också oavsett om annan aktör får i uppdrag att utföra insatser som är kopplade till rättigheter för personer.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Elisabeth Wallenius
Ordförande